

บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ

สืบเนื่องจากนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้าในสมัยรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นั้นทำให้เกษตรกรผู้ธุรกิจการค้าในเขตชายแดนบ้านสวกได้เล็งเห็นโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนเพื่อขยายปริมาณและประสิทธิภาพของการค้าชายแดนในเขตบ้านสวก รวมทั้งได้ตระหนักถึงความสำคัญในรูปแบบการดำเนินธุรกิจการค้าชายแดนที่ก่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน กลุ่มได้มีการจัดตั้งกลุ่มจดทะเบียนอย่างเป็นทางการตั้งแต่วันที่ 5 มกราคม 2550 โดยคำแนะนำของกลุ่มผู้ค้าด้วยกันเนื่องจากเกษตรกรผู้ธุรกิจการค้าที่ประสบกับปัญหาขาดทุนจากการแข่งขันตัดราคาซื้อสินค้าเกษตรจากเกษตรกรฝั่งลาว รวมถึงปัญหาราคาผลผลิตในฝั่งไทยเองก็ไม่แน่นอน อีกทั้งยังมีปัญหาด้านแหล่งเงินลงทุน

เกษตรกรบ้านสวกได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินกิจกรรม โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อเปิดโอกาสการขยายแหล่งสินเชื่อเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนธุรกิจ พบว่าจุดเด่นของบ้านสวกที่สามารถพัฒนาการหมุนเวียนแหล่งสินเชื่อโดยการสร้างและพัฒนากลุ่มอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งในปี 2552 รวมทั้งสิ้น 17 กลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกมีเครดิตของสินเชื่อในกลุ่มที่เป็นสมาชิก และการบริหารจัดการกลุ่มด้านการเงินพบว่าโดยส่วนใหญ่กลุ่มจะนำผลกำไรที่ได้รับจากการบริหารจัดการกลุ่มกระจายสู่การพัฒนาสวัสดิการแก่คณะดำเนินงานและสนับสนุนกิจกรรมและองค์กรชุมชน ได้แก่ วัด โรงเรียน เป็นต้น โดยเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกล่าวว่า ผลประโยชน์จากรวมกลุ่มเพื่อออกออมทรัพย์นั้น ประโยชน์ต่อสมาชิก

การจัดการธุรกิจชายแดนไทย-ลาว โดยกลุ่มเกษตรกรบ้านสวก ได้มีการพัฒนาจากผู้ประกอบการซึ่งมีฐานอาชีพเดิมเป็นเกษตรกร โดยระยะแรกดำเนินการแบบอิสระมีธุรกิจขนาดเล็กเพื่อเสริมอาชีพหลักทางเกษตร จนกระทั่งเกิดการพัฒนารวมกลุ่ม เพื่อร่วมทุนและขยายกิจการไปในเมืองคอบ แขวงไซยะบูลี การรวมกลุ่มที่มีสมาชิกเป็น active participants อย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นสมาชิกเพียงรับผลจากการลงแรงของผู้อื่น (Free rider) ทำให้กลุ่มสามารถดำเนินงานธุรกิจที่เอื้อประโยชน์อย่างเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม ลักษณะของธุรกิจเกษตรข้ามพรมแดนของกลุ่มบ้านสวก มีความอ่อนไหวและมีภาวะเสี่ยงสูงพอสรุปได้ดังนี้

1. สินค้าเกษตรไม่หลากหลาย

กลุ่มการค้าชายแดนบ้านสวก อิงกับสินค้าเกษตรไม่หลากหลาย ส่วนใหญ่ประกอบด้วย ข้าวโพด และถั่วลิสง กลุ่มสามารถได้ผลตอบแทนจากการจัดหาวัสดุปัจจัยเกษตร ด้านเมล็ดพันธุ์และสารเคมี สำหรับข้าวโพดกลุ่มการค้าชายแดนบ้านสวกจำเป็นต้องพึ่งพิงผู้ผลิตจากภายนอก โดยที่

เกษตรกรทั่วไปของบ้านฮวกไม่ได้ประโยชน์จากธุรกิจดังกล่าวแต่สำหรับถั่วลิสง ซึ่งเป็นพืชหลักในฤดูฝนและฤดูของบ้านฮวก เกษตรกรทั่วไปสามารถจัดขายเป็นเมล็ดพันธุ์คุณภาพให้กับเกษตรกรลาวในเมืองคอบได้ ส่วนเดียนั้นเกษตรกรลาวเป็นผู้ควบคุมปัจจัยการผลิตด้านเมล็ดพันธุ์แต่เพียงผู้เดียว ถือว่าเป็นระบบการผลิตที่ลดการพึ่งพิงจากภายนอก (ตารางที่ 6-1)

ตารางที่ 6-1 แหล่งปัจจัยการผลิตของพืชหลัก

พืช	แหล่งปัจจัยการผลิต
ข้าวโพด	- เมล็ดพันธุ์ เกษตรกรผู้ผลิตอิสระและจากบริษัท - ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากบริษัทเอกชน
ถั่วลิสง	- เมล็ดพันธุ์จากเกษตรกรผู้ปลูกในบ้านฮวกและศูนย์ขยายพันธุ์พืชล่าปาง - ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากบริษัทเอกชน
เดียน	- เมล็ดพันธุ์เป็นของเกษตรกรลาวซึ่งจะคัดและเก็บไว้ปลูกในฤดูต่อไป ไม่ต้องซื้อจากกลุ่มการค้าชายแดนบ้านฮวก

2. กลุ่มการค้าชายแดนบ้านฮวก ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรเป็นวัตถุดิบ ซึ่งวัตถุดิบจากฝั่งลาวและส่งขายให้กับผู้รวบรวมสินค้าฝ่ายไทยที่จังหวัดพะเยาหรือเชียงราย ไม่ได้ดำเนินธุรกิจแบบครบวงจร ทำให้ขาดอำนาจในการกำหนดราคาพืชผลเกษตร และไม่อยู่ในห่วงโซ่เกษตรอาหารที่สร้างมูลค่าเพิ่ม เช่นไม่สามารถแปรรูปข้าวโพดเป็นอาหารสัตว์ หรือแปรรูปถั่วลิสงเป็นน้ำมันและกากถั่ว กลุ่มการค้าชายแดนบ้านฮวกจึงดำเนินธุรกิจเป็นเพียงผู้รวบรวมหรือโบรกเกอร์รวบรวมวัตถุดิบสินค้าเกษตร

3. การขยายตัวธุรกิจเข้าสู่แขวงไซยะบุรีและเมืองคอบ ของพ่อค้าจีนได้กลายเป็นคู่แข่งทางการค้าที่สำคัญ ถึงแม้กลุ่มการค้าชายแดนบ้านฮวกจะมีความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ และการขนส่งสินค้าจากเมืองคอบเข้าสู่บ้านฮวกสะดวกกว่าการขนส่งจากเมืองคอบสู่ประเทศจีนก็ตาม แต่พ่อค้าจีนสามารถเสนอราคาที่สูงกว่ากลุ่มการค้าชายแดนบ้านฮวก ดังเช่นในปี 2552 – 2553 จีนมีความต้องการผลผลิตลูกเดียนในปริมาณที่สูง สามารถยกระดับราคาสูงถึง 10 บาท/กก. ปริมาณส่วนใหญ่ของลูกเดียนจึงถูกพ่อค้าฝ่ายจีนจัดซื้อไปเกือบหมด ในฤดูปลูก ปี 2553 เกษตรกรลาวได้เพิ่มพื้นที่การปลูกเดียนมากขึ้น ซึ่งระบบการผลิตเดียน เกษตรกรลาวใช้เมล็ดพันธุ์ที่เก็บด้วยตนเอง และส่วนใหญ่ไม่ใช้

ปุ๋ยเคมีเป็นระบบที่ใช้ปัจจัยการผลิตภายนอกอย่างมาก กลุ่มการค้าชายแดนจึงไม่ได้ผลตอบแทนจากการจัดจำหน่ายปัจจัยการผลิต ดังเช่นในระบบข้าวโพด

4. กลุ่มการค้าชายแดนบ้านฮวกยังคงได้เปรียบในด้านความสัมพันธ์เชิงสังคมและวัฒนธรรมกับเกษตรกรเมืองคอบของประเทศลาว ทำให้การติดต่อและสื่อสารทางธุรกิจในระดับพื้นที่ที่มีความเข้าใจและตัดสินใจได้ง่าย ถึงแม้ในระดับบนจะมีขั้นตอนมากมาย การรับรู้โดยเจ้าแขวงและเจ้าเมืองพร้อมทั้งการอนุมัติอย่างเป็นทางการ มีส่วนทำให้กลไกและขั้นตอนการดำเนินงานฝั่งลาวราบรื่นพอสมควร ความสัมพันธ์เชิงบุคคลยังคงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญของการดำเนินธุรกิจชายแดนไทย – ลาว

5. ภายใต้บริบทบ้านฮวกและเมืองคอบพัฒนาการของการใช้ประโยชน์บนพื้นที่ภูเขาและที่ราบเชิงเขาจะมีลักษณะคล้ายกับพัฒนาการของระบบเกษตรที่ตอนอาศัยน้ำฝนในเขตพื้นที่เพชรบูรณ์ของไทยในช่วงทศวรรษที่ 70 เป็นช่วงที่ข้าวโพดได้ขยายจากภาคกลางสู่ภาคเหนือตอนล่าง การใช้ประโยชน์ที่ดินแบบดูดซับทรัพยากรเพียงอย่างเดียว (exploitative) โดยไม่มีระบบฟื้นฟู ความเสื่อมโทรมความเสื่อมโทรมจะทวีความรุนแรงภายใน 3 ทศวรรษ หลังจากนั้นผู้ประกอบการโดยเฉพาะบริษัทเมล็ดพันธุ์และผู้ผลิตอาหารสัตว์ที่อาศัยข้าวโพดได้ขยายพื้นที่สู่ภาคเหนือตอนบนที่จังหวัดแพร่ น่าน พะเยา เชียงราย และเชียงใหม่ (อ. แม่แจ่ม) กลุ่มการค้าชายแดนบ้านฮวกจำเป็นต้องแนะนำและส่งเสริมมาตรการการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยเฉพาะการลดการชะล้างของหน้าดินและวิธีการคลุมดิน เพื่อให้ปริมาณน้ำฝนได้ซึมซับในดินนานที่สุด แทนที่จะไหลป่าอย่างรวดเร็วตามแนวลาดชัน แนวคิดการดำเนินธุรกิจเชิงจริยธรรม (ethical mind) (Gardner,2009) ที่ต้องการทำกิจกรรมเพื่อให้ทุกสังคมดีขึ้นกว่าเดิม จะสนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มการค้าชายแดนฯ และชุมชนเมืองคอบมีการพัฒนาวิถีชีวิตนลักษณะที่พึ่งพาซึ่งกันและกันได้ (interdependence) อย่างเป็นธรรม

อีกทั้งพื้นที่บ้านฮวกที่มีอาณาเขตติดกับประเทศ สปป. ลาว ได้เปิดโอกาสให้เกิดการไหลเวียนทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งข้อได้เปรียบในด้านทำเลที่ตั้งและการให้การสนับสนุนของรัฐที่ให้เป็น จุดผ่อนปรนชายแดนไทย-ลาว (สปป.ลาว) และยังมีข้อได้แย้งในการยกฐานะเป็นด่านถาวรในอนาคต นอกจากนี้ยังพบว่าบ้านฮวก ยังมีจุดเด่นด้านกายภาพ และเศรษฐกิจสังคมที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจดังนี้

1. เศรษฐกิจบ้านฮวกพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติของเมืองคอบ ด้านการเกษตรและป่าไม้
2. การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และรายได้ของลาว นำไปสู่การขยายตัวของธุรกิจอื่นๆ โดยเฉพาะธุรกิจวัสดุ

ก่อสร้าง 3. การเปิดตลาดชุมชน ชายแดนที่ฝั่งลาวเพิ่มขึ้นของทุกวันที 20 ของเดือน (ซึ่งได้ดำเนินการมาตั้งแต่เดือน มีนาคม 2552) มีส่วนทำให้ธุรกิจชายแดนฝั่งไทย ที่จัดทุกวันที่ 10 และ 30 ของเดือนชบเซา 4. ธุรกิจข้ามพรมแดน ได้มีส่วนยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชนเกษตรกรรมเมืองคอบ โดยภาพรวมมีผลที่ดีทางด้าน 5. เศรษฐกิจ รายได้เพิ่มขึ้น สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นโดยประเมินจากบ้านเรือนและโครงสร้างของที่อยู่อาศัย 6. สังคม มิงานภาคเกษตร เพิ่มขึ้นและภาวะยาเสพติด 7. วัฒนธรรม มีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทย ลาว ในงานประเพณีทางศาสนา 8. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปัจจุบันยังไม่มีการจัดการที่ดินเชิงอนุรักษ์ ผนวกในระบบการผลิตทางเกษตร เป็นแนวทางหนึ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาทั้งด้านความคิดและการปฏิบัติโดยเฉพาะการใช้ประโยชน์ที่ดินบนพื้นที่ลาดชันและพื้นที่ดอนลูกคลื่นเชิงเขา 9. เศรษฐกิจของบ้านฮวก มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมและภูมินิเวศน์ของเมืองคอบ การเติบโตของธุรกิจ/ข้ามพรมแดน สร้างผลประโยชน์ให้กับหมู่บ้านใกล้เคียงของอ. กุซาง ตลอดจนถึง อ. เชียงคำ ซึ่งมีระบบคมนาคมที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายอย่างดี 10. ลักษณะภูมิประเทศของเมืองคอบซึ่งมีภูเขาที่กั้นระหว่างเมืองคอบกับแขวงไซยะบูลี ทำให้เส้นทางการลำเลียงผลิตผลเกษตรจำเป็นต้องพึ่งพิงทางออก ณ ด้านผ่นอนปรน กิวทก ที่บ้านฮวก 11. การลงทุนของรัฐบาลไทย โครงการความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างจังหวัดพะเยาและแขวงไซยะบูลี (ระหว่าง อ. กุซาง และเมืองคอบ) ในอนาคต ถ้ามีการลงทุนจะช่วยเสริมสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคมและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน 2 พื้นที่ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ระบบคมนาคม ระบบชลประทานขนาดเล็ก การพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร และการจัดการสิ่งแวดล้อม และการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้

การประเมินสมรรถนะ (capacity) และผลการดำเนินงาน (performance) ของกลุ่มเกษตรกรบ้านฮวก โดยใช้แนวทางความสมดุลของสมรรถนะ 5 ประเภท (Engel, *et.al.*, 2007) พบว่ากลุ่มการค้าชายแดนบ้านฮวกมีการปรับตัวและแนวทางตามสมรรถนะทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1. ความสามารถในการรวมตัวและบูรณาการ 2. ความสามารถในการวางแผนและการดำเนินการทันต่อเหตุการณ์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3. ความสามารถในการสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรและส่วนรวมพร้อมทั้งเสริมความเข้มแข็งให้กับองค์กร 4. ความสามารถเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายในและเสริมการปฏิบัติงานซึ่งกันและกัน และ 5. ความสามารถในการปรับตัวที่ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งมีระบบการประเมินตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังพบว่า บ้านฮวกมี “ทุนทางสังคม” เกิดจาก การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจ สายใยความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางสถาบัน ทุนทางวัฒนธรรม และทุนปัญญา หรือ องค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม ความสัมพันธ์ไม่ได้เกิดเฉพาะภายในกลุ่มการค้าบ้านฮวกเท่านั้นแต่มีทุนทางสังคมที่เข้มแข็งเนื่องจาก

ความสัมพันธ์ที่ระบบเครือข่ายและการทำงานร่วมกันของสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ในบ้านฮวก ที่สอดคล้องกับทุนทางสังคมที่กล่าวถึง ชุมชนเกิดขึ้นเพราะมนุษย์จำเป็นต้องมีกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมร่วมกันนี้อาจเป็นกิจกรรมที่เอื้อด้านเศรษฐกิจ เมื่อเป็นชุมชน จะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ทักษะในการบริหารจัดการบริหารจัดการกิจกรรมด้านใดด้านหนึ่งอาจขยายไปยังกิจกรรมด้านอื่น ๆ หลายด้านพร้อม ๆ กันได้ (อัมมาร สยามวาลา, 2544) ซึ่งทุนเหล่านี้ก่อให้เกิดการพัฒนาและการปรับตัวของคนในชุมชนไปพร้อมกัน นอกจากนี้ยังพบว่ากรณีบ้านฮวก ทุนมนุษย์ที่เข้มแข็งที่มีสมาชิกกระจายความรับผิดชอบในหน้าที่ต่างๆ ทั้งภายในกลุ่มการค้า และบ้านฮวก รวมถึงการมีผู้นำที่เข้มแข็งที่รวมถึงแกนนำสตรี และมีการทำงานประสานกันเป็นอย่างดี ดังจะเห็นจากการเกิดกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน ตลอดจนการพัฒนาการเกษตรในด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากทุนทางสังคม ทุนด้านการยกภาพ และทุนทางการเงินยังเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ส่งผลต่อเกิดกลุ่มธุรกิจเกษตรข้ามชายแดนบ้านฮวก

ความยั่งยืนของกลุ่มดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย แต่ที่สำคัญของการบริหารจัดการบนฐานธรรมาภิบาล โปร่งใส ตรวจสอบได้และเป็นธรรม 1). ภาวะการณ์ขาดแคลนพื้นที่ทำกินและสภาพภูมินิเวศน์ที่เป็นป่าเขา ทำให้เกษตรกรต้องดิ้นรนหาทางเลือกด้านธุรกิจเกษตรบนพื้นฐานการผลิตที่ตนเองถนัด 2). โอกาสด้านตลาดและธุรกิจชายแดน ซึ่งสร้างความต้องการและในขณะเดียวกันกลุ่มเกษตรกรบ้านฮวกสามารถเข้าถึงแหล่งผลิต และหน่วยงานที่สนับสนุนด้านการผลิตและการตลาดของประเทศลาว 3). สภาพแวดล้อมเชิงนโยบายของไทยและลาวได้สร้างโอกาสใหม่ กฎเกณฑ์และข้อบัญญัติต่างๆ และ 4). สมาชิกของกลุ่มมีความรู้และเทคโนโลยีด้านการผลิตพืชข้าวโพด ถั่วลิสง ตลอดจนมีเครือข่ายตลาดรับซื้อภายในประเทศไทย ได้สร้างความมั่นคงทางด้านตลาดที่เชื่อมโยงระบบห่วงโซ่มูลค่าของสินค้าเกษตรกร 5). การสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนโยบายการค้าข้ามชายแดน มีผลต่อการจัดการและวางแผนการทำธุรกิจเกษตรกับลาว โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงการค้าภายใต้กรอบใหม่ AFTA อย่างไรก็ตามพบว่า เกษตรผู้ประกอบการค้าชายแดนไทย-ลาวในการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมา 2552 นี้มีการจัดการด้านการตลาดเป็นระบบมากขึ้น แต่ก็ยังมีความเป็นห่วงเรื่องราคาสินค้าเกษตรภายในประเทศหากราคาภายในประเทศต่ำกว่าราคาที่รับซื้อเข้ามาดังเช่นที่เกิดขึ้นในกรณีของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

สมาชิกกลุ่มการค้าชายแดนบ้านฮวกมีฐานอาชีพเดิมทางเกษตรกรรม บางรายได้ขยายฐานอาชีพมาทางด้านค้าชายข้ามพรมแดน บางรายยังคงลงทุนด้านเกษตรในพื้นที่บ้านฮวกและหมู่บ้านใกล้เคียง ปลูกและรับซื้ออย่างพารา แต่ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ด้านการค้าข้ามพรมแดนกับชุมชนฝั่งลาว และทุกคนมีความรู้และประสบการณ์ด้านภูมินิเวศน์ของเมืองคอบ แขวงไซยะบุรี เป็นอย่างดี

ธุรกิจเกษตรข้ามชายแดนมีการแข่งขันสูงขึ้นตามลำดับ ทั้งระหว่างผู้ประกอบการในบ้านฮวกและผู้ประกอบการจากภายนอก เช่น จากอำเภอเชียงคำ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายการค้าชายแดน มีผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการค้าของผู้ประกอบการอิสระรายย่อย

ดังนั้นการรวมกลุ่มจึงได้รับการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง สถานะด้านเงินทุน เพื่อกำหนดกฎระเบียบในการดำเนินธุรกิจเกษตรในพื้นที่เมืองคอบที่เป็นธรรมให้สมาชิกทุกรายสามารถเข้าถึงแหล่งการผลิตและได้รับบริการอย่างเท่าเทียมกัน และเพื่อสร้างอำนาจการเจรจากับฝ่ายรัฐบาลไทยและเจ้าหน้าที่ฝั่งลาวให้เกิดความมั่นใจในกฎเกณฑ์ต่างๆที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การรวมกลุ่มเป็นการยกระดับการทำงานในระดับที่เป็นองค์กร มีรูปแบบการดำเนินงานเป็นกรรมการ (คล้ายบริษัทหรือองค์กรธุรกิจทั่วไป) มีระบบการตรวจสอบภายใน ทั้งนี้เพื่อสร้างผลประโยชน์ที่เป็นธรรมให้กับสมาชิกทุกคน ดังนั้นการคัดเลือกกรรมการ จึงได้คัดเลือกจากสมาชิกที่มีประสบการณ์ และความรู้ในด้านต่างๆที่สนับสนุนการค้าธุรกิจข้ามชายแดน การรวมกลุ่มจึงเป็นการพัฒนาการของการปรับตัวของเกษตรกรผู้ซึ่งได้ขยายฐานอาชีพไปสู่นอกการผลิตทางเกษตร แต่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรที่ตนมีความรู้และประสบการณ์ด้านการผลิต การปรับตัวด้วยการรวมตัวเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากธุรกิจด้านข้าวโพด ซึ่งเป็นสินค้าเกษตรหลักของกลุ่มการค้าชายแดนบ้านฮวกมีความอ่อนไหวด้านการผลิตและการตลาดสูง ดังนี้

- กลุ่มการค้าชายแดนฯ จำเป็นต้องพึ่งพิงเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (โรค, แมลง, วัชพืช) จากภายนอก ซึ่งทั้งหมดถูกควบคุมโดยกลุ่มทุนบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ (ของไทยและต่างประเทศ) กลุ่มการค้าชายแดนเป็นเพียงแค่ “อำนวยความสะดวก” ให้กับเกษตรกรฝั่งลาว ในการจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชและวัสดุปัจจัยการผลิต โดยได้ผลตอบแทนจากผลต่างๆของราคาวัสดุปัจจัยการผลิต ซึ่งกลุ่มการค้าชายแดนจะต้องแสวงหาสินค้าราคาถูกที่เกษตรกรฝั่งลาวสามารถชำระส่งคืนสินเชื่อได้ ดังนั้นกลุ่มการค้าชายแดนฯจึงได้ประสานกับกลุ่มเกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมภายในประเทศ (อ. พรวัว จ. เชียงใหม่) ซึ่งเสนอราคาที่ถูกกว่าเมล็ดพันธุ์ของบริษัทข้ามชาติ

- การรวมกลุ่มทำให้กลุ่มการค้าชายแดนฯ มีโอกาสเจรจากรขอสินเชื่อจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) เพื่อสนับสนุนการลงทุนได้ ถึงแม้ในระหว่างการศึกษาในกลุ่มยังไม่ได้รับการอนุมัติเงินกู้จำนวน 3 ล้านบาท จาก ธกส.

- การรวมกลุ่มยังคงเปิดโอกาสให้สมาชิกมีอิสระในการดำเนินธุรกิจในเมืองคอบ ดังนั้นในทางปฏิบัติ สมาชิก 3 – 4 ราย จะรวมเป็นกลุ่มย่อยเพื่อดำเนินธุรกิจเกษตรโดยตรงกับ

เกษตรกรในพื้นที่ โดยมีเงื่อนไขว่า กระบวนการกำหนดราคาสินค้าเกษตรจำต้องผ่านมติของกลุ่มการค้าชายแดนฯ ทั้งนี้เพื่อให้มีมาตรฐานราคาสินค้าเท่าเทียมและลดการแข่งขันระหว่างสมาชิก การดำเนินแบบกลุ่มย่อยอย่างอิสระนี้ ทำให้กลุ่มย่อยเหล่านี้กระจายตัวเข้าถึงพื้นที่ที่เคยดำเนินธุรกิจกับเกษตรกรเมืองคอบอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากแต่ละกลุ่มย่อยมีความสัมพันธ์ทางการค้าที่ดี และคุ้นเคยกับเกษตรกรในพื้นที่ของตนเอง การดำเนินธุรกิจก็ไม่ข้ามเขตกัน ทำให้การติดตามและสื่อสารระหว่างสมาชิกในกลุ่มย่อยกับเกษตรกรลาวเมืองคอบมีความใกล้ชิดและรวดเร็ว

- สมาชิกของกลุ่มการค้าชายแดนบ้านฮวกมาจากหมู่บ้านใกล้เคียงกัน มีความคุ้นเคย และอายุไล่เลี่ยกัน ในระหว่างการประชุม ถึงแม้จะมีการโต้แย้ง แต่ทุกคนแสดงความอดทนต่อข้อคิดเห็นที่แตกต่างกันของเพื่อนสมาชิก และยอมรับการตัดสินใจหรือมติของเสียงส่วนใหญ่ ได้พัฒนาความสามารถในการเคารพและยอมรับในความแตกต่างและพร้อมที่จะร่วมมือซึ่งกันและกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม การรวมกลุ่มทำให้ทุกคนร่วมรับผิดชอบ ร่วมทุน ร่วมกิจกรรม และกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ไม่มีใครเป็น Free rider โดยได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่มแต่ตนเองไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน (Collective action) เนื่องจากการรวมกลุ่มเพื่อร่วมทุนทั้งทางด้านการเงิน ความคิด และการดำเนินงาน ทำให้เกิดประโยชน์สำหรับผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างจริงจังเท่านั้น ดังนั้นการได้รับประโยชน์จากความพยายามหรือการทำงานของผู้อื่นโดยที่ตนเองไม่มีส่วนร่วมอย่างจริงจังจึงไม่เกิดขึ้น (Olson, 1971)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แผนปฏิบัติที่เร่งด่วน ในหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 1. รัฐควรจะให้การจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ชุมชนบ้านฮวก เกี่ยวข้องกับข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศ AFTA 0 % นำเข้าสินค้าและผลกระทบของการค้าท้องถิ่นต่อการค้าข้ามพรมแดน 2. จังหวัดควรอำนวยความสะดวกประชุม หรือเจ้าหน้าที่รัฐส่วนกลาง จังหวัด อ่างทอง ตาบด เกี่ยวข้องกับนโยบายการค้าข้ามพรมแดนและการปรับเปลี่ยนข้อตกลงนโยบายการค้าภายใต้กรอบ ACMECS ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและผู้ที่เกี่ยวข้องระดับล่างได้มีความเข้าใจชัดเจนและสามารถดำเนินงานได้ 3. การศึกษาข้อดีและข้อเสียจากการเปิดด่านถาวรบ้านฮวก โดยเฉพาะผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชุมชน และการปรับตัวของครัวเรือนเกษตรกรภายใต้การปรับเปลี่ยนองค์กร

นอกจากนี้ แผนปฏิบัติการในระยะเวลา 3 ปี 1. บ้านฮวกควรพิจารณาการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ที่นำไปสู่ธุรกิจเกษตรที่ครบวงจรกับผู้ผลิตสินค้าในฝั่งลาว โดยเฉพาะมาตรการควบคุมการพังทลายหน้าดิน การผนวกความอุดมสมบูรณ์ของดินและความ

หลากหลายชีวภาพต่อความมั่นคงทางอาหาร และการลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ
 2. การเพิ่มความหลากหลายของสินค้าที่ผลิตโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มและการผลิตเมล็ดพันธุ์ เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสม เมล็ดพันธุ์ข้าว และถั่วบำรุงดิน 3. การจัดกลุ่มยุทธศาสตร์ (cluster) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับบริษัทธุรกิจการค้าสินค้าเกษตร พ่อค้าที่กระจายสินค้าเกษตรไปสู่ตลาด และรวมถึงองค์กรสาธารณะที่สนับสนุนกระบวนการและนโยบาย การสนับสนุนและการให้บริการด้านเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวก

สิ่งที่ท้าทาย ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์การพัฒนา (Development paradigm) โดยเน้นการเรียนรู้ร่วมกันจากชีวิตจริงของชุมชน 2 ประเทศผ่านการปฏิบัติและทบทวนบทเรียนร่วมกัน จะเป็นตัวอย่างสำหรับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยที่ชุมชนชายขอบเป็นผู้กำหนดกฎและกติกา เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ในการแก้ไขปัญหาและหาทางออกที่เสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนบนฐานของความเป็นธรรมและความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ซึ่ง ต. ภูเขาและเมืองคอบมีคุณสมบัติทางภูมิสังคมใกล้เคียงกัน จะเป็นกรณีตัวอย่างการศึกษาที่เปิดโอกาสให้มีการพัฒนาจากภายใน (endogenous development) ร่วมกันของ 2 ชุมชน กรณีศึกษา บ้านฮวก ได้ทำทฤษฎีการปรับใช้แนวทาง interdependence และ co-evolution ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งนี้จะต้องสร้างกลไก การประสานงาน (coordination mechanisms) ที่มีศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์การพัฒนา (Development paradigm) โดยเน้นการเรียนรู้ร่วมกันจากชีวิตจริงของชุมชน 2 ประเทศ ผ่านการปฏิบัติ และทบทวนบทเรียนร่วมกัน จะเป็นตัวอย่างสำหรับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยที่ชุมชนชายขอบเป็นผู้กำหนดกฎ และกติกา เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ในการแก้ไขปัญหาและหาทางออกที่เสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนบนฐานของความเป็นธรรมและความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ ซึ่ง ต.ภูเขา และเมืองคอบ มีคุณสมบัติทางภูมิสังคมใกล้เคียงกัน จะเป็นกรณีตัวอย่างการศึกษาที่เปิดโอกาสให้มีการพัฒนาจากภายใน (endogenous development) ร่วมกันของ 2 ชุมชน

นอกจากนี้ สิ่งที่ได้รับ ความสนใจขณะนี้ คือข้อตกลงการค้าระดับภูมิภาคภายใต้กรอบ AFTA ใหม่ ที่ส่งผลกระทบต่อการค้าสินค้าขั้วพรมแดน เนื่องจากความไม่แน่นอนของนโยบายและแผนปฏิบัติงาน ซึ่งกลุ่มบ้านฮวกได้เสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐระดับจังหวัดเพื่อจัดเวทีทบทวนผลที่จะเกิดจากข้อตกลงภายใต้กรอบ AFTA กับการค้าระหว่างพรมแดน และผลกระทบต่อการทำวิสาหกิจของกลุ่ม ความต้องการที่เปิดด่านถาวร ที่เกิดขึ้นกับการดำเนินธุรกิจเกษตรของกลุ่มบ้านฮวก จำเป็นต้องมีการทบทวนโดยกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก